

חידושי סוגיות

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

בשיטת הרמב"ם בענין ציפוי כלים לגבי טומאה

יתקשה בפלוגתת ר"א ורבנן דסוף חגיגה אמאי לא פירש הרמב"ם כרש"י דציפוי מתכת הוא טעם לקבלת טומאה / יבאר פלוגתא יסודית שמצינו בכמה מקומות בש"ס בין ב"ש לב"ה בדיני התורה

וקאמרי רבנן דבוודאי טעמו "מפני שהן מצופין" במתכת, ועל דא מקשו דהלא מהא דקרא רחמנא למזבחות "עץ" (כמבואר בסוגיין, עיי"ש) מוכח דקבעה תורה ד"מיבטל בטיל ציפויין לגבייהו" ושם עץ עליהם, וא"כ בלאו קרא ד"אדמה" נמי טהורין.

אב"י הרמב"ם בפיהמ"ש כלים פי"א מ"ד פי' דלהך תירוצא דברי חכמים "מפני שהן מצופין" אינו הצגת הטעם דר"א מטמא לולא הכתוב, אלא זהו שיטת חכמים גופייהו בביאור הטעם **לטהר**, ד"איתא בספרא עה"כ כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם, יכול שאני מרבה את חיפויי כלים ת"ל בהם פרט לחיפויי כלים", היינו שכלי שהשימוש אינו בגופו אלא דרך חיפוי (ציפוי) - אינו מקבל טומאה.

תנן בסוף חגיגה דמזבח הזהב ומזבח הנחושת אין מקבלין טומאה "מפני שהן כקרקע דברי ר"א, וחכ"א מפני שהן מצופין", ובגמ' מבו' דר"א יליף דהוי כקרקע מדכתיב "מזבח אדמה תעשה לי", ופריך בגמ' על ל' חכמים (דמשמע דסברי נמי דטהור, ורק מטעם אחר - משום הציפוי) "אדרבא כיון דמצופין ניהו מיטמאו" [היינו דהכלי עצמו טהור משום כלי עץ העשוי לנחת, אבל הציפוי הלא מתכת הוא], ומשני "אימא וחכמים **מטמאין** מפני שהן מצופין, ואי בעית אימא רבנן לר"א קאמרי מאי דעתך משום דמצופין מיבטל בטיל ציפויין גבייהו".

ובפי' התי' הב' פרש"י דרבנן מקשים על ר"א במה דסבר דלולי הפסוק הו' טמאין אע"ג דהוי כלי עץ העשוין לנחת,

עשויות לנוי הספרים שהם עטופים בהן יש להן דין חיפוי, ולכן סברי ב"ה דטהורות הן, אבל מטפחות שאינן מצויירות שאינן עשויות לנוי טמאות כדין תיק. מיהו ב"ש ס"ל שגם כשהוא בגדר חיפוי כלים טמא (עיי"ש הראיות דכ"ה שי" ב"ש), ומסיים דאף ר"א דידן – שהוא מתלמידי ב"ש (עיי"ש רש"י ותוס' שבת קל:). – ס"ל כב"ש (ועיי"ש היטב תוד"ה ואומר ביצה לד:). ועדיין צלה"ב סברת ב"ש.

וי"ף דהנה בכמה מח' דב"ש וב"ה מציינו לומר דבסברא אחת נחלקו בכולן, והיא דלב"ש במילי דאורייתא הדבר הקובע יותר הוא כללות הענין, היינו הגדר הכללי יותר העולה לעינינו בגלוי, ולא הפרטים המתבררים רק ע"פ עיון ודרישה מסותרת (על-דרך הכלל אין לו לדיין אלא מה שענינו רואות), ולב"ה צריך להתחשב בעיקר עם הענינים כפי שהם מתבררים לפי פרטיהם ואופניהם, אע"פ שפרטים אלו אינם ניכרים בהשקפה ראשונה אלא הם נראים רק לאחר דרישה וכו' – ודוקא זה מכריע בדיני התורה.

בברכות נא: נח' בנוסח ברכת האש דמוצ"ש, לב"ש "שברא מאור האש" ולב"ה "בורא מאורי האש", ומבואר שם נב: דלב"ש אמרי' בל' יחיד כי "חדא נהורא איכא בנורא" [גוון אור אחד יש באש], ולב"ה אמרי' בל' רבים כי "טובא נהורי איכא בנורא" [שלהבת אדומה לבנה וירקרקת, רש"י]. ופשיטא דלא נח' במציאות, ובודאי כדחזינן בעינינו כמה גוונים יש באור, אלא דלב"ש יש לקבוע כפי הנראה מיד ובכללות, והרי ברכת הנר

וביאר הכס"מ בשם הר"י קורקוס (הל' כלים פ"ד ה"ד) דלפ"ז ל' הש"ס דהציפוי בטל לכלי הוא המשך סברת חכמים וביאור טעם האמור שאין כאן סברא לטמא, דהציפוי מאחר שבטל לכלי אין סברא שיביא עליו טומאה, ומאידך גם הכלי מצד עצמו (אפי' הי' לו בית קיבול) אינו מקבל טומאה כיון ששימושו ע"י חיפוי, וכנ"ל בספרא (ועיי' ל' הרמב"ם בס' היד שם). ונמצאה כאן מח' בגדר דין ציפוי לרבנן, דלרש"י דוקא מזבחות שאני שהתורה קראתם עץ, אבל שאר כלים מצופים יש בהם טומאה, ולהרמב"ם לעולם ציפוי כלים מבטל דין טומאה מן הכלי.

וי"ע מהו יסוד להרמב"ם לפרש דלא כרש"י, ובפרט שלשון הש"ס אתי שפיר יותר כפרש"י (ראה פי' הרא"ש כלים שם, ואף הר"י קורקוס ציין שפי' הרמב"ם עולה בדוחק, ועיי' מל"מ).

והנה תנן בכלים פכ"ח מ"ד "מטפחות ספרים בין מצויירות בין שאינן מצויירות טמאות כדברי ב"ש, ב"ה אומרים מצויירות טהורות וטהורות וטהורות טמאות". ובטעם מחלוקתם ביאר הגאון הרג"צובי (שו"ת צ"פ נ"י. סי' קלו) – על יסוד ביאורו של הראב"ד בפירושו על הספרא הנ"ל (דחיפוי טהור, וכברפ"ט דכלים דתיק טמא וחיפוי טהור), ששימושו של תיק הוא לשמור ולהגן על מה שבתוכו, ולכן מקבל טומאה כי הוא בסוג דמשמשי אדם, אבל שימוש החיפוי אינו לשימור הדבר המחופה, אלא רק לנוי, ולכן אינו מקבל טומאה. ועפ"ז מבאר שזהו יסודם של ב"ה, דמטפחות המצויירות כיון שהן

הנשים דיין שעתן והלל אומר מפקידה לפקידה אפילו לימים הרבה". ומבואר בגמ' (באופן הראשון) "שמאי קסבר העמד אשה על חזקתה ואשה בחזקת טהורה עומדת, והלל כי אמר העמד דבר על חזקתו היכא דלית לי' רעותא מגופי' אבל איתתא כיון דמגופא קחזיא לא אמרינן אוקמא אחזקתה". והיינו דלשמאי קובעים ע"פ הנראה (או אינו נראה) לעיניים מיד, ולהכי די' שעתה - זמן ראיית הדם בפועל ולא לפני"ז כשלא ראתה, אבל להלל צריך לחקור פרטי הענין דראיית הדם, דמה שראתה עכשיו (שעתה) הוא מסובב, כי יש ריעותא בגופה, והראי' הוא ענין טבעי באשה (עיי' במפרשי המשנה והגמ'), ומהאי טעמא אי אפשר להעמידה בחזקת טהרה, וכל הטהרות שנתעסקה בהן מעת פקידה הראשונה טמאות (מספק עכ"פ).

ויעיי' ע בלקו"ש חט"ז תרומה ד דוגמאות לשיטה זו בכל סדרי הש"ס, ובשוה"ג שם נתבאר בטוב טעם אף החידוש המיוחד בתוך סברא זו גופא בכל אחת מהפולגותות].

ומנעתה י"ל דה"ה גבי חיפוי ותיק כו', דלב"ש מסתכלים אנו על ענין לפי גדרו הכללי (מטפחות), ואין נכנסים לפרטים (שבהוספה לכללות הדבר), ומה שעניינו ראות בכללות הוא ששני מיני המטפחות משמשות ככלי - שימוש לכסות ולשמור על הכלים, ולכן טמאות. אבל לב"ה מתחשבים עם פרטי הענין, ובנדו"ד - עם הפרטים המראים את מטרת ותכלית השימוש של כל מין בפני עצמו: מטפחות המצוירות שמטרתן לנוי הכלים המכוסים

היא כשיאותו לאורו כדתנן התם, היינו כששייכא הנאה מן האור, וההנאה הלא היא מיד כשרואה את האור בכ"ל שאז אינו רואה אלא אור סתם בגוון אחד, ולהכי מברכינן על בריאת כללות האש, משא"כ לב"ה יש לילך כפי העולה ע"י עיון והתבוננות בפרטי הדבר ולדרוש אחר בירור שלם, והרי כשמתבונן בהאש ימצא בה כמה מאורות, ויתברר שבפועל ההנאה שמהאש הוא מב"ל גווני נהורא.

בכתובות טז: "כיצד מרקדין לפני הכלה, ב"ש אומרים כלה כמות שהיא (רש"י: לפי יופי' וחשיבותה מקלסין אותה), וב"ה אומרים כלה נאה וחסודה, אמרו להן ב"ש לב"ה הרי שהיתה חגיגת או סומא אומרים לה כלה נאה וחסודה והתורה אמרה מדבר שקר תרחק. אמרו להם ב"ה לב"ש לדבריהם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו הוי אומר ישבחנו בעיניו". והנה פשוט שגם לב"ה אסור להגיד דבר שקר וגם לב"ש מי שלקח מקח מן השוק צריך שישבחנו בעיניו, אלא דלב"ש העיקר הוא הנראה בהשקפה פשוטה, וכיון שבכלה זו אין מעלות אלו ניכרות אין מקום לקלסה בהן, ויש לומר רק הדבר הנראה - כלה כמות שהיא (ומה שאינו ניכר בגלוי הוי בגדר "שקר" לשבח בו), ולב"ה יש להתייחס להמתברר לאחר התבוננות, דכיון שהחתן לקח מקח ובחר בכלה זו, מוכחא מילתא שבעיניו דחתן זה הרי היא אכן נאה וחסודה (ועיי' בסוטה מז ע"א חן אשה על בעלה"), ואין כאן שקר.

ובריש נדה תנן "שמאי אומר כל

בהן, דין חיפוי להן - שבטלות אל הכלי ואין להן גדר כלי - ולכן טהורות, אבל מטפחות שאינן מצוירות שתכליתן אינה להוסיף בנוי הכלים שמכוסין בהן, אלא משמשות כתיק שמגיין ושומר את הכלי - טמאות.

ומעתה תבואר היטב שי' הרמב"ם במתני' דסוף חגיגה, דמסתברא לי' דאף הכא אזלי לשיטתייהו ומשום הך פלוגתא נגעו בה, דלר"א (ב"ש) הסברא נותנת (לולא הפסוק "אדמה") שציפוי המזבח מטמא כי הציפוי - המתכת - הוא ענינו

הכללי והבולט של המזבח, ונקרא שם כולו "מזבח הנחושת" או "מזבח הזהב", ולא אכפת לן שאי"ז אלא ציפוי טפל. אבל לחכמים עצם היותו "ציפוי" כבר שולל בסברא את קבלת טומאה, כי אע"פ שבכללותו ובענינו המזבח הוא כלי של מתכת כנ"ל, אבל לכשנתבונן בפרטי המזבחות הרי נעמוד על עומק הדבר שהמתכת הנראית אינה אלא ציפוי הטפל ובטל לכלי (ושוב גם הכלי אינו מקבל טומאה מחמת הציפוי), ופרטים אלו גוברים על הכלל הניכר בתחילה כנ"ל.

